

Den norske velferdsstatens borgerlige historie

Den norske velferdsstaten er politisk felleseie. "Om Arbeiderpartiet, Høyre eller Venstre hadde søkt om 'patent' på den norske velferdsmodellen, ville ingen av dem fått søknaden godkjent", uttalte professor i sammenlignende politikk, Stein Kuhnle, da Civita lanserte boken *Den norske velferden*. Aftenposten skrev i sin anmeldelse av boken at den norske velferden har mange fedre. Dette notatet gir en kort oppsummering av de viktigste milepælene i norsk velferdsutvikling.

De norske velferdsordningene utgjør en viktig del av den norske samfunnsmodellen. Derfor er det viktig å vite hvordan velferdsordningene er blitt etablert, og hvordan partiene har argumentert for dem. Velferdsordningene våre er under stadig revisjon, både når det gjelder innhold og finansiering. Hovedbildet er at ordningene stadig utvides og gjøres mer gunstige, men også at de er omfattende, krever mange ressurser og bærekraftige offentlige finanser. Borgerlige partier har gjennomgående vært opptatt av at nye ordninger skulle kunne finansieres før de ble vedtatt, og de har derfor vært mer skeptiske til stadige utvidelser, uten at det betyr at de har vært mot intensjonene i ordningene.

Før valget i 1965 skrev Arbeiderpartiet i sitt partiprogram:

Våre sosiale trygder og institusjoner, fri utdanning i godt utbygde skoler, kortere arbeidsdag, mer demokratiske omgangsformer på arbeidsplassen, trygging av lønnstagernes rettigheter – alt dette har sitt utspring i våre sosialistiske ideer.

Med dette selvbildet er det klart at Arbeiderpartiet oppfattet at velferdsstaten var partiets byggverk. Borgerlige partier har ikke hatt definisjonsmakten, blant annet fordi denne etterkrigsmyten senere har satt premissene for velferdsdebatten. Men som vi skal se, er det først og fremst en myte.

Fra Arbeiderpartiets side har det historisk og underliggende vært mer sympati for Venstres standpunkter enn for Høyres. Men selv om Høyre og Venstre av og til har hatt ulike synspunkter, er det også viktige likheter mellom partiene. Troen på en forholdsvis fri markedsøkonomi er et fellestrekk blant de borgerlige partiene, noe som klart skiller dem fra det tidligere til dels svært radikale Arbeiderpartiet. Arbeiderpartiet ville ofte ha "klassebaserte" ordninger, forbeholdt fagbevegelsen, for eksempel for arbeidsformidling og enkelte trygdeordninger, fremfor at ordningene skulle gjelde alle. Dessuten kjempet partiet lenge for planøkonomi.

Arbeid, sosial trygghet, helse og husly er pilarene i velferdsstaten. På alle disse områdene var det allerede for hundre år siden, lenge før Arbeiderpartiet hadde fått regjeringsmakt, gjennomført politiske reformer som skulle prege velferdsstatens videre utvikling.

VELFERDENS GRUNNLAG – EN VELFUNGERENDE MARKEDSØKONOMI

Grunnlaget for gode velferdsordninger skapes av en velfungerende markedsøkonomi. De borgerlige partiene har forsvart betydningen av et fritt næringsliv og det private initiativ. Det er kombinasjonen av markedsøkonomi og velferdsstat, med velferdsordninger som gjelder for alle, og stor individuell frihet, som i dag er den norske samfunnsmodellens suksess.

Kjennetegnene ved modellen er blant andre:

- Et liberalt, sterkt demokrati. En av verdens mest liberale grunnlover ble vedtatt i 1814.
- Konsensusdrevne politiske institusjoner: Parlamentarisme, mange politiske partier og jevnt skifte av regjeringer gjennom mesteparten av 1900-tallet, unntatt i etterkrigstiden.
- Svært åpne markedsøkonomier og et produktivt næringsliv.
- Velferdsstat med:
 - Stor offentlig sektor, der bl.a. skole og helse i det vesentlige er offentlig drevet
 - Universelle ytelser, dvs. med relativt lite innslag av behovsprøving.
 - Skattefinansiering og arbeidslinje, dvs. at flest mulig skal være i arbeid for å finansiere velferdsstaten
 - Koordinerte lønnsforhandlinger gjennom ”trepartsmodellen”
- Modellen har alltid vært åpen for endringer

VELFERDENS TIDLIGE ÅR

I Norge var det tidlig, også før partidannelsene og før Arbeiderpartiet kom på Stortinget, en borgerlig forståelse for at offentlig velferd var viktig. De første tiårene på 1900-tallet var det reell kamp om sosialpolitikken i Norge. Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen manet til klassekamp og revolusjon, mens Venstre og Høyre fulgte en linje om sosial fred. Dessuten var det diskusjoner om hvordan ordningene skulle finansieres og hvem som skulle inkluderes. Mye av grunnlaget for det som senere er blitt fundamentet i de norske velferdsordningene, ble lagt i tiårene før og etter 1900.

Venstre og Høyre dominerte velferdspolitikkenes barneår (regjering i parentes/årstall gjelder innføring av lover, nedsettelse av kommisjoner):

- Arbeiderkommisjoner – 1885 (Venstre), 1894 (Høyre), 1903 (Venstre, Venstre/Høyre)
- Arbeidstilsynslov – 1892 (Venstre)
- Ulykkesforsikring – 1894 (Høyre)
- Arbeiderbruk- og boligbanken 1903 (Venstre, Samling Venstre/Høyre)
- Arbeidsformidling – 1906 (Samling Venstre, Høyre, Moderate Venstre)
- Arbeidsledighetskasser – 1906 (Samling Venstre, Høyre, Moderate Venstre)
- Sykeforsikring – 1909 (fremmet i 1890) (Venstre)
- Arbeidstvistloven - 1915 (fremmet av Høyre-lederen Fredrik Stang, fulgt opp av Venstre)
- Castbergs barnelover – 1915 (Venstre)
- Alderstrygd – 1921 (påbegynt før 1900) (Høyre, Frisinnede Venstre)

Det politiske arbeidet for å trygge og bedre arbeidsforholdene var startet allerede på 1800-tallet. Teknologiske fremskritt, økonomisk vekst, etableringen av politiske partier og en utvidelse av politikkenes handlingsrom muliggjorde fremskritt på velferdsområdet. Særlig innenfor de liberale politiske miljøene var det en dominerende tanke at sosialt fremskritt var en vesentlig del av moderniseringen.

I dette arbeidet spilte borgerlige regjeringer en ubestridelig rolle. Høyre regjeringen Stang innførte lov om ulykkesforsikringer for fabrikkarbeidere i 1894. Venstre regjeringen Steen innførte arbeidstilsynslov i 1892.

Denne ble også videreutviklet av Venstreregjeringen Knudsen i 1909. I tillegg var de borgerlige partiene pådrivere for en offentlig organisert arbeidsformidling og arbeidsledighetskasser, som ble innført i 1906.

Allerede ved inngangen til 1900-tallet var det gjort mye for å sikre sosial trygghet og helse for borgerne. Sykeforsikringen ble innført av den borgerlige samlingsregjeringen i 1907, etter at den var blitt fremmet av Høyre så tidlig som i 1890. Innen 1900 hadde både Høyre, Venstre og Arbeiderpartiet programfestet alderspensjon.

Høyre, med statsminister Stang i spissen, var på 1890-tallet pådriver for en offentlig finansiert arbeidsformidling. De borgerlige partiene gjennomførte også i 1906 en lov om arbeidsformidling som sørget for at offentlig finansiert arbeidsformidling i kommunal regi kunne opprettes med regjeringens godkjenning. Arbeiderbevegelsen gikk imot loven, siden de ønsket at fagforeningene skulle styre arbeidsformidlingen.

Muligheten til å eie egen bolig har vært en sentral del av det norske velferdssamfunnet i mer enn 100 år. Fond og låneordninger for bolig ble initiert allerede før 1900 for å gi lån til ubemidlede personer til oppføring av egne boliger. Også i dette arbeidet ledet de borgerlige partiene an. Opprettelsen av Arbeiderbruk- og boligbanken fra 1903, etter initiativ fra både Høyre og Venstre, er et godt eksempel på dette.

Venstremannen Johan Castberg var en viktig sosial reformator. Han ble sosialminister i Gunnar Knudsens Venstreregjering og tilhørte selv det ikke-sosialistiske partiet Arbeiderdemokratene. Ved tiltredelsen i 1913 ble det lagt frem et omfattende sosialt reformprogram med lovforslag om endringer i sykeforsikringsloven, lov om mødreforsikring og garantert fri jordmorhjelp. I tillegg kom det som senere ble kalt *barnelovene*, med lovforslag om forsorg for barn, om barn født utenfor ekteskap og om foreldre og barn. Det sosiale programmet ble fulgt opp av den etterfølgende regjeringen fra Høyre. I Høyres program fra 1918 gikk partiet inn for omfattende tiltak mot boligproblemene og endelig gjennomføring av folkeforsikringen. Dette ble fulgt opp med husleiereguleringer, påbud om at arbeidsgivere måtte sørge for boliger til de ansatte og et vedtak om skattefinansiert alderspensjon i 1923.

MELLOMKRIGSTIDEN

Mye av det som ble gjennomført etter 1935 med Arbeiderpartiet i regjering, var basert på utredninger og forslag fra de borgerlige partiene i årene forut. Det gjaldt bl.a.:

- Alderspensjon
- Utvidet arbeidstilsyn
- Åttetimersdagen
- Sosial boligbygging

Alderspensjonen hadde vært diskutert siden slutten av 1800-tallet, og før 1900 hadde de etablerte partiene, Høyre, Venstre og Arbeiderpartiet, programfestet at de ville arbeide for en pensjonslov, og i 1918 hadde partiene programfestet at folkeforsikring skulle gjennomføres. I 1923 ble det vedtatt en behovsprøvd pensjonsordning med statlig finansiering. På grunn av dårlige finanser i det etterfølgende tiåret, ble dette vedtaket ikke gjennomført før i 1936, med støtte fra alle stortingspartiene. Åttetimersdagen ble lovfestet allerede i 1919 under Gunnar Knudsens Venstreregjering. Lengden på arbeidsdagen hadde da vært diskutert siden slutten av 1800-tallet. Det mest omfattende tiltaket som ble gjennomført på det boligpolitiske området på begynnelsen av 1900-tallet, var husleiereguleringen, som ble innført mellom 1915 og 1917 og var gjeldende til 1926. Arbeiderpartiet, med tilslutning fra Venstre, krevde at staten skulle sørge for rimelige boliger til arbeiderne. I praksis betydde dette priskontroll på små leiligheter i de store byene. Høyre ga sin tilslutning i 1916 og sørget samtidig for at tiltakene også skulle gjelde for alle leiligheter, uansett størrelsestype, og fjernet dermed det sterke klassepolitiske trekket ved den nye boligpolitikken.

I mellomkrigstiden var det en utbredt forestilling at samfunnet skulle ta ansvar for borgernes helse og

utdanning, tilrettelegge for arbeid og sørge for økonomisk og sosial sikkerhet for dem som av ulike grunner ikke kunne klare seg selv. Det var også enighet om at det offentlige måtte kunne omfordele ressurser etter behov.

Hovedavtalen i arbeidslivet i 1935 ble signert få dager før regjeringen Nygaardsvold (Ap) overtok etter regjeringen Mowinckel (V). Det var Venstremannen Paal Berg som hadde idéen til en hovedavtale mellom partene i arbeidslivet. Enkelte historikere legger størst vekt på at arbeiderbevegelsen nå vant frem. Andre påpeker at det i vel så stor grad var arbeiderbevegelsen som modererte seg, ble samarbeidsvillig og innså betydningen av felles mål og omforente løsninger. Arbeidsgiverne var også tjent med Hovedavtalen. De beholdt styringsretten, men fikk ordnede forhold for organisering av forhandlinger, tariffavtaler og arbeidsvilkår. Avtalen ble et sterkt verktøy for koordinering og forhandling, men også for samarbeid og respekt.

Klassekampen og revolusjonen var avlyst, og sosialdemokratene så at mulighetene til en bedre fremtid gikk gjennom kapitalismen og demokratiet. De koordinerte lønnsforhandlingene mellom arbeidsgiverorganisasjoner og arbeidstakerorganisasjoner har siden vært en sentral del av den norske samfunnsmodellen. I historisk sammenheng ga Hovedavtalen av 1935, mellom LO og N.A.F. (Norsk Arbeidsgiverforening), "arbeidsfred". Slik sett er også trepartssamarbeidet et uttrykk for at det opprinnelige borgerlige standpunktet om "sosial fred" fikk bred oppslutning i mellomkrigstiden.

Selv om det gjennom Hovedavtalen ble etablert formelle kanaler for diskusjon og forhandling, var det også uenigheter i arbeidslivspolitikken. Et eksempel er debatten om arbeidsledighetskassene og arbeidsformidling på begynnelsen av 1900-tallet. Fagbevegelsen ønsket i større grad å beholde kontrollen over disse ordningene, mens de borgerlige partiene i større grad ønsket at de skulle være offentlig administrert. I 1919 ble det nedsatt en egen arbeidsledighetskomité. Venstre var pådriver i dette arbeidet. Venstre var det første partiet som foreslo statlig arbeidsledighetstrygd. Dette var etter en modell av en ordning som ble innført av en liberal regjering i England, med Winston Churchill som ansvarlig minister. Tiltaket ble ikke gjennomført i kjølvannet av arbeidsledighetskomiteen, men det var i hovedtrekk denne ordningen som ble vedtatt med tilslutning fra alle partier, unntatt Bondepartiet, under Nygaardsvolds regjering i 1938, og som er forløperen til dagens NAV. Etter at arbeidsledighetstrygden og arbeidsformidlingen ble vel etablert, har det vært liten uenighet om prinsippene for disse ordningene.

Arbeid har vært viktig for de borgerlige partiene, nettopp fordi det er fundamentalt for den enkeltes velferd. Målet om at den enkelte skal komme i arbeid og være i stand til å forsørge seg selv, har derfor vært sentralt. Verdighet og ansvar har vært viktig.

ETTERKRIGSÅRENE

Arbeiderpartiet hadde høy oppslutning etter andre verdenskrig. Partiet argumenterte for sosialisme og planøkonomi. Arbeiderpartiet ville ha "en landsplan for norsk næringsliv, [der myndighetene bestemte] om nye tiltak er berettiget og bør tillates, og om igangværende foretagender kan tillates stoppet". Også forbruket skulle reguleres: "Det offentlige må også gripe inn og støtte og lede forbruket slik at det blir samsvar mellom den kjøpekraftige etterspørsel og de produksjons- og importmuligheter landet har." Høyre ville ha markedsøkonomi og ville ikke styre verken forbruk, yrkesvalg eller arbeidssted. I ettertid viste det seg at selv om Norge hadde en historisk høy økonomisk vekst fra 1950 til 1973, hele 4,12 prosent gjennomsnittlig årlig vekst, var snittet for Vest-Europa 4,79 prosent. Mange land i Vest-Europa liberaliserte sine økonomier lenge før Norge.

De borgerlige partiene var like opptatt av å bekjempe arbeidsløshet og nød som Arbeiderpartiet var. Arbeiderpartiet ønsket en felles trygd mot uforskyldt tap av inntekt. Høyre ønsket det samme og programfestet i 1949 universalismen: "trygdene skal ikke ha karakter av forsorg og må etter hvert utvides så de blir gitt uten hensyn til den enkeltes økonomi." Venstre hadde inntil da vært den mest konsistente pådriveren

for universalisme, mens Arbeiderpartiet av og til var mot å fjerne behovsprøvingen og av og til ville kreve fagforeningsmedlemskap.

I prosessen med å omforme alderstrygden fra en behovsprøvd til en universell ordning var de borgerlige partiene anførere. Arbeiderpartiet var heller ikke det første partiet som tok initiativ til å få innført en tilleggspensjon i den offentlige alderstrygden. For øvrig var Arbeiderpartiet lenge skeptisk til standardtrygghet, det vil si at ordningene blir beregnet ut fra tidligere inntekt, mens Venstre var først ute med å foreslå dette. Høyre kritiserte behovsprøvingen som lå inne i alderstrygdeforslaget i 1949, og i 1955 var Høyre det eneste partiet som stemte for å gå bort fra behovsprøvingen. Først med reformen i 1957 ble kontrollen lempet, før det universelle prinsippet ble knesatt med folketrygden 10 år senere. Den viktigste universelle ordningen, folketrygden, ble innført i 1967 av den borgerlige Borten-regjeringen med støtte fra et samlet storting.

DE SISTE 40 ÅRENE

I 1970-årene bremsset den økonomiske veksten opp. Arbeiderpartiets reguleringspolitikk ble utsatt for stadig sterkere kritikk, og ved stortingsvalget i 1981 kom Høyre i regjering. Viktige markeder ble liberalisert, mediemonopolet ble opphevet, lukkeloven ble fjernet, arbeidslivet ble mer fleksibelt, og boligmarkedet ble deregulert. Reformene bidro til å styrke og tilpasse den norske modellen. Arbeiderpartiet fulgte opp hovedlinjene i denne politikken utover på 1990-tallet.

Ifølge historikeren Even Lange ble Arbeiderpartiet et av Europas "minst dogmatiske sosialdemokratiske partier" og samarbeidet nesten alltid bedre med høyresiden enn med venstreopposisjonen. Partilandskapet har da også flyttet seg flere hakk mot høyre fra 1970 og frem til i dag.

De siste 40 årene har velferdsreformer stort sett blitt vedtatt etter grundige debatter. Løsningene har i mange tilfeller vært preget av konsensus, selv om aksept fra noen i etterkant kan skjule dypere politisk uenighet. Mellompartiene har ofte vært på vippen i Stortinget, og de har derfor ofte spilt en mer avgjørende rolle enn partistørrelsen skulle tilsi. Andre ganger har allianser på tvers av vante partilinjer hatt betydning, som da SV og FrP inngikk barnehageforliket.

Det har vært mange lovendringer i løpet av de siste 40 årene. Nedenfor har vi tatt med noen eksempler. Arbeidsmiljøloven ble vedtatt i 1977 under regjeringen Nordli (Ap) som et resultat av en omfattende revisjon av arbeidervernlovgivningen. Den ble modernisert i 2005 med utgangspunkt i Arbeidslivslovutvalgets innstilling *Et arbeidsliv for trygghet, inkludering og vekst* under Bondevik II-regjeringen. Deretter ble den reversert under de rødgrønne i 2006, og er i dag gjenstand for ny debatt. De borgerlige partiene ønsker en viss oppmykning av loven, mens de rødgrønne vil beholde dagens lov.

Blant de største lovendringene i nyere tid er sykehusloven fra 1970 og lov om helsetjenester i kommunene fra 1984. Sykehusloven fra 1970, vedtatt under Bortens borgerlige regjering, er en av de største reformene i norsk velferdshistorie. Denne påla fylkeskommunene å planlegge og drive sykehus og andre helseinstitusjoner. Det hadde vært sykehustjenester i drøyt 100 år før dette, men ingen sykehuslov. I 1982 kom lov om helsetjenester i kommunene under regjeringen Willoch. Målet var at kommunene skulle være selvforsynte med forebygging, pleie og alminnelig behandling. Dette for å avlaste sykehusene og for å få økt kontroll med kostnadene. En av de store diskusjonene gikk på hvordan privatpraktiserende leger skulle tas med i de kommunale ordningene. Venstresiden ønsket en løsning med høyere grad av sosialisering og et mindre innslag av privatpraktiserende. Men det var høyresiden som hadde regjeringsmakt. Løsningen ble en kombinasjon av rammebevilgninger og stykkprisfinansiering gjennom folketrygden og pasientenes egenandel.

Men helsevesenet er i konstant endring, og en rekke reformer er blitt gjennomført siden. Reformene har både vært basert på et ønske om bedre og mer effektiv drift, og et tydeligere ideologisk grunnlag. Men det har ikke vært gitt hvilke sider i politikken som har ment hva. Velferdsforsker Aksel Hatland sier om 1990-tallets

sykehuspolitikk: "Forslagene har gått på kryss og tvers både av de politiske partiene og innad i det enkelte parti." Helse spørsmål er stadig i medienes søkelys, og de står høyt på den politiske agendaen. I tillegg har forskning og utvikling ført til at man stadig kan behandle flere lidelser, slik at omfanget av ønskede behandlinger har vokst. Dette har vært medvirkende årsaker til hyppige forsøk på å bedre effektiviteten i sykehussektoren. I 1994 ba et flertall av representantene fra Høyre og Fremskrittspartiet om en utredning fra regjeringen Jagland om en eventuell statlig overtakelse av sykehusdriften. Utvalgets utredning samlet seg ikke om én konklusjon. Regjeringen Jagland og statsråd Hernes argumenterte mot en statlig overtagelse, det samme gjorde den etterfølgende regjeringen, Bondevik I. I 2000 gikk den nye regjeringen Stoltenberg inn for statliggjøring, og fremmet et forslag om dette for Stortinget. Argumentene var de samme som før: klarere ansvar, bedre kvalitet, mer likhet i tilbudet og bedre utnyttelse av ressursene. Men konklusjonen var motsatt av tidligere, nå var statlig sykehusdrift løsningen, mot tidligere fylkeskommunal drift. Den foreløpig siste reformen ble lagt frem i 2009 av den rødgrønne regjeringen i stortingsmeldingen om samhandlingsreformen: *Rett behandling – på rett sted – til rett tid*, der ett av hovedgrepene er en ny rolle og mer ansvar for kommunene i helsetilbudet. Reformen diskuteres stadig.

Folketrygden har vært gjenstand for revisjon flere ganger etter 1967. Allerede i 1973 ble pensjonsalderen senket fra 70 til 67 år. I 1988 kom lov om statstilskudd til ordninger for avtalefestet pensjon (AFP), og i 1993 ble AFP innført for offentlige tjenestemenn. På slutten av 1980-tallet var det flertall på Stortinget mot en generell nedsettelse av pensjonsalderen, slik AFP er, men under regjeringen Brundtland gikk fagbevegelsen og arbeidsgiverforeningen sammen og presset gjennom AFP. I 2001 begynte arbeidet med en ny pensjonsreform, fordi levealderen i befolkningen hadde økt, og fordi de eksisterende pensjonsordningene ville bli dyrere å finansiere. I 2007 ble det inngått et forlik mellom Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre, Senterpartiet, SV og Arbeiderpartiet om utformingen av fremtidens pensjonsordning. Her het det blant annet at "framtidens alderspensjon bygger på rettferdighet, alle får mer pensjon ved å arbeide, og alle som har vært i arbeid vil få pensjon utover minstepensjonen". Den siste endringen ble vedtatt av et bredt stortingsflertall, der alle partier utenom SV og FrP stemte for. Det viste seg at pensjonsforliket mer var et kompromiss enn en konsensusbeslutning. Konklusjonen fra analysen av pensjonsforliket som forskeren Axel West Pedersen ved Institutt for samfunnsforskning senere gjorde, var at den tilsynelatende pragmatiske konsensusen skjulte uenigheter mellom partiene som fulgte tradisjonelle, verdibaserte motsetninger med hensyn til omfordeling og offentlig/privat ansvar for innbyggernes velferd. Høyres standpunkter gjenspeilte blant annet at man ønsket et økonomisk bærekraftig system. Høyre var også det partiet som sterkest forsvarte prinsippet om at det skulle lønne seg å jobbe.

Et siste eksempel er *Barnehageforliket* fra 2003, der FrP og SV inngikk et kompromiss i Stortinget. Bondevik II-regjeringens stortingsmelding nr. 24 2002–2003 het: *Om barnehage tilbud til alle – økonomi, mangfold og valgfrihet*, og reformen gikk igjennom i et enstemmig storting. Høyre, KrF og FrP vektla valgfriheten i reformen. Arbeiderpartiet og SV vektla også valgfriheten, men hadde likestillingsmål som det viktigste.

De siste 40 årene har det vært vanskelig å se forskjell i bevilgninger til eksisterende og nye velferdsordninger. I dag følger mange av utbetalingene ikke lenger politiske beslutninger, men demografisk utvikling og trender i uførhet og sykdom. Det viktigste eksempelet på en slik automatikk er alle ordningene knyttet til pensjon, som også er den posten som er desidert størst på velferdsbudsjettet. Flere har påpekt denne "stivhengigheten" og det manglende spillerommet partiene har i velferdspolitikken, og dermed hvor like budsjettene er under ulike politiske regjeringer: "Det var vanskelig å identifisere store politiske skillelinjer i velferdspolitikken slik den kommer til uttrykk i disse dokumentene. De store utviklingstrekkene kan se ut til å være mer faglig motivert og nødvendighetsdrevet enn ideologisk fundert," skriver forskere i Fafo i rapporten *Nye velferdssignaler*.

Civita har blant annet sett på ulike regjeringers vilje til å bevilge penger til velferd de siste 20 årene, og konklusjonen er i tråd med Fafos. Det er små forskjeller i bevilgninger mellom ulike regjeringer. Det er ikke belegg for å påstå at satsingen på offentlige bevilgninger til velferd utvikler seg i helt forskjellige retninger under sosialistiske og ikke-sosialistiske regjeringer. Det er heller ikke belegg for å påstå at noen regjeringer er

mye dårligere eller mye bedre til å prioritere bevilgninger til offentlige velferd. Dessuten vokser de samlede offentlige bevilgningene uavhengig av hvem som har regjeringsmakten. Det gjelder særlig prioriterte områder som helse, utdanning, omsorg og sosiale ordninger. Resultatet er at innretningen og nivået på bevilgninger til offentlig forvaltning i all hovedsak hittil synes å styres av konjunkturer og ikke av fargen på regjeringen.

DAGENS POLITISKE UENIGHET

Historikeren Francis Sejersted har skrevet at det har vært stor uenighet på mange områder i norsk politikk, men at velferds- og sosialpolitikken ikke er ett av dem. Det underbygger synspunktet om at alle partier ønsker en best mulig velferdsstat. Dagens uenigheter dreier seg mer om midlene enn om målet, selv om det også er ideologiske forskjeller i synet på valgfrihet, på hvordan offentlige tjenestetilbud skal utformes, om private skal få slippe mer til og på hvor grensene for politisk inngripen skal gå.

Foreløpig har vi et økonomisk vindu frem mot 2020. Forventede inntekter på statsbudsjettet er nå høyere enn forventede utgifter, og vi har mange yrkesaktive per pensjonist. Etter 2020 vil bildet endres, særlig fordi flere vil bli pensjonister, samtidig som det vil bli færre yrkesaktive (se Civita-notatet om perspektivmeldingen, *Ikke bærekraftig velferdsstat: Behov for reformer*). Om vi skal bruke det til å gjøre fremtidsrettede tilpasninger og endringer i dagens velferdsordninger, er opp til de politiske partiene å argumentere for og gjennomføre.

Referanser til teksten og til sitater finnes i bøkene Den norske velferden og Valgfrihet som kan bestilles på www.civita.no

FORFATTER: *Civita-notatet er skrevet av Mathilde Fasting, idéhistoriker og siviløkonom i Civita.
mathilde@civita.no*